SLOVANSKÝ ÚSTAV

Slovanská lexikografie počátkem 21. století

Sborník příspěvků z mezinárodní konference
Praha 20. – 22. 4. 2016

B. Niševa, D. Blažek, I. Krejčířová,
K. Skwarska, E. Šlaufová, M. Vašíček (eds.)

Slovanský ústav, v. v. i.
Praha 2018

Kolektiv autorů.

Redakčně připravili:
B. Niševa, D. Blažek, I. Krejčířová, K. Skwarska, E. Šlaufová,
M. Vašíček

Vědečtí recenzenti:
PhDr. Ludmila Uhlířová, CSc., dr. h. c.
PhDr. Ilona Janyšková, CSc.

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR
Slovanská lexikografie počátkem 21. století (konference) (2016 : Praha, Česko)
Slovanská lexikografie počátkem 21. století : sborník příspěvků z mezinárodní konference, Praha 20.- 22 4.2016. -- Vydání první. -- Praha : Slovanský ústav AV ČR, v.v.i., 2018. -- 544 stran
Částečně anglický, bulharský, polský, ruský, slovenský, slovinský, srbský a ukrajinský text
ISBN 978-80-86420-65-3

811.16 * 81'374 * (062.534)
- slovanské jazyky
- lexikografie -- 21. století
- sborníky konferencí

811.16 - Slovanské jazyky [11]

©Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.
Praha 2018
ISBN 978-80-86420-65-3

Obsah

Úvodem 11

A. SYNCHRONNÍ LEXIKOGRAFIE

1. Výkladové slovníky, slovníkové portály

Людмила Кирова: **Български онлайн речници** 17

Michaela Lišková: **Exemplifikace v *Akademickém slovníku současné češtiny*** 25

Tanja Mirtič: **Flektivní a akcentuační paradigmata ve třetím vydání *Slovníku slovinského spisovného jazyka*** 33

Renáta Neprašová: **Propriální frazeologie ve výkladovém slovníku** . . . 41

Zdeňka Opavská: **Monokolokabilita ve výkladovém slovníku** 49

Andrej Perdih: **Dictionary Portal *Fran*: Current State and Future Developments** 57

Andrej Perdih: **Tipologija iztočnic v tretji izdaji *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*** 67

Andreja Žele: **Prikazovanje različne prostomorfemskosti v razlagalnem slovarju** 73

Piotr Żmigrodzki: ***Wielki słownik języka polskiego PAN* – – elektroniczny słownik ogólny polszczyzny XXI wieku** 85

2. Dvojjazyčné slovníky

Renate Belentschikow: **Русский глагол в 10-ом томе майнцского *Русско-немецкого словаря*** 101

David Blažek: **Slovinská počítačová terminologie a její odraz ve *Slovinsko-českém slovníku*** 113

Владимир Дубичинский: **Словарное описание «ложных друзей переводчика» и лексических параллелей** 121

Желька Финк-Арсовски: **О двух словарях сравнительных фразеологизмов** 131

Mária Košková: **Bezekvivalentná lexika v dvojjazyčnom slovníku (na bulharskom a slovenskom materiáli)** 139

Елена Крейчова: **Езикът на юридическите текстове, отразен в *Чешко-българския юридически речник*** 147

Petra Stankovska: **Nový česko-slovinský slovník** 155

3. Speciální slovníky

Людмила Бабенко: **Русские синонимы в лексикографических параметрах: три версии идеографического словаря** 165

Mirosław Bańko: **Prospects for Distinctive Synonym Dictionaries in the Light of New Research on Loanword Adaptation in Polish and Czech** 173

Диана Благоева – Сия Колковска: **Аспекти на нормативността в съвременните славянски неологични речници** 181

Ludmila Danylenko: **Český jazyk a lidová kultura: projektový záměr lingvokulturologického slovníku** 189

Людмила Федорова: **Концепт ДОМ в новом *Аксиологическом лексиконе славян и их соседей*** 199

Martina Ivanová – Martin Ološtiak: **Morfematické a slovotvorné slovníky slovenčiny** 209

Veronika Kolářová – Jana Klímová – Anna Vernerová: **Valency Lexicon of Czech Nouns NomVallex: Starting Point and Goals** 219

Анна Кулева: **К завершению работы над VI томом *Словаря языка русской поэзии XX века*: конкорданс нового типа** 227

Martin Ološtiak – Martina Ivanová: ***Slovník viacslovných pomenování* v slovenčine** 233

Petya Osenova – Kiril Simov: **Enriching Valency Frames Lexicon of Bulgarian with Semantic Roles** 241

Лариса Шестакова: **Славянские заимствования в поэзии Серебряного века (по словарным и корпусным данным)** 249

Милен Томов: **Лексикографска репрезентация на правописната норма** 257

4. Popis slovní zásoby slovanských jazyků – teorie a praxe

Алла Архангельська: **Словотвірна фемінізація в сучасному українському мовленні: лексикографічний аспект** 269

Атанаска Атанасова: **Приложение на Българския национален корпус в лексикографията (с оглед на новите думи в българския език)** 279

Veronika Čurdová – Magdalena Kroupová: **Slovesa *běžet* a *běhat* v lexikografické perspektivě** 287

Alexandra Jarošová: **Pri ktorých slovesách je reflexívny element *sa* krátkym tvarom zámena *seba*?** 295

Svetla Koeva – Tsvetana Dimitrova – Karel Oliva: **Bulgarian and Czech Names and Name Triggers in WordNet** 303

Димитър Колев: **Интернационализация на лексиката от областта на спорта в българския и чешкия език** 311

Мария Ковшова: **Фразеология как особый код культуры: теоретический и лексикографический аспекты** 319

Magdalena Kroupová – Veronika Čurdová: **Lexikografické zpracování sloves pohybu a sloves transportu** 327

Миглена Михайлова-Паланска: **Проблеми на стандартизацията на туристическата терминология в българския и чешкия език** 335

Hana Mžourková: **K výkladu významu neurčitých zájmen v českých a slovinských výkladových slovnících** 343

Божана Нишева: **Неографското представяне на фразеологичните неологизми в българския и в чешкия език** 351

Dorota Pazio-Wlazłowska: **Katolicyzm i prawosławie we współczesnej leksykografii polskiej i rosyjskiej** 359

Joanna Satoła-Staśkowiak: **Korpusy językowe i wyszukiwarki korpusowe a badania nad współczesnymi tendencjami języków słowiańskich** 367

Татьяна Михайловна Воронина: **Проблемы лексикографической репрезентации метафорических значений (на материале толковых и идеографических словарей)** 375

Mojca Žagar Karer: **Slovenska terminologija danes in jutri** 383

B. DIACHRONNÍ LEXIKOGRAFIE

C. L. Borissoff – A. K. Шапошников: **Опыт создания словаря общих и родственных слов русского и санскрита** 395

Alena M. Černá: **Terminologie v nomenklátorech Daniela Adama z Veleslavína** 407

Маргарита Чернышева: **Типы «дополнительной информации» в палео-, медиославянской и в русской исторической лексикографии** 415

Христина Дейкова: **Из практиката в *Българския етимологичен речник* – славянски или балкански произход на две диалектни български думи?** 425

Елена Генералова: **Выделение и лексикографирование лексики просторечного характера (на материале русского языка XVI–XVII вв.)** 433

Татяна Илиева: **Към въпроса за лексикографското описание на книжовното наследство на Йоан Екзарх** 441

Ненад Б. Ивановић: **Ка почецима научног метода у српској дескриптивној лексикографији (анализа *Покушенија смислосродног речника* Ј. С. Поповића из 1847. године)** 453

Alenka Jelovšek: ***Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*: pomenske razlage in zgodovinska stvarnost** 463

Валентина Калиновская: ***Словарь русского языка XIX века* как историко-лексикологический проект** 471

Лейла Юрьевна Мирзоева: **Отражение эволюционного аспекта аксиологических представлений в Национальном корпусе русского языка** 481

Petr Nejedlý: **Cesty k slovníku raněnovověké češtiny** 489

Мария Новак: **Христинопольский Апостол XII века как лексикографический источник** 495

Яна А. Пенькова – Александра Е. Соболева: **Словник германизмов, заимствованных в русский язык Средневековья через польское посредство, и новые данные картотеки *Словаря русского языка XI–XVII вв.*** 503

Zdenka Ribarova: ***Srovnávací index* k slovníkům zpracovávaným v rámci Komise pro církevněslovanské slovníky** 513

Miloslava Vajdlová: ***Elektronický slovník staré češtiny* v kontextu slavistickém** 523

Jadwiga Waniakowa: **Efekty przełomu cyfrowego we współczesnej etymologii** 531

Abecední řazení autorů 540

Неографското представяне на фразеологичните неологизми в българския и в чешкия език

Божана Нишева

Slovanský ústav AV ČR, v. v. i., Česká republika
niseva@slu.cas.cz

The Neographical Presentation of Phraseological Neologisms in Bulgarian and Czech
This study focuses on specific neographic methods and approaches applied in the description of phraseological neologisms in the Bulgarian and Czech dictionaries of new words. It also aims at defining which types of phraseological neologisms with the A + S structure, that is the defining adjective + definable noun, are most common in contemporary Bulgarian and Czech. The comparative research is based on certain principles of the classification of new multiword lexical units, defined by having figurativeness and/or an expressiveness/emotional assessment which can be used for both monolingual and bilingual neography.
Keywords: phraseological neologisms, neography, lexical dynamics, confrontation analysis, Bulgarian, Czech

1. Неографията, т.е. лингвистичната дисциплина, занимаваща се с теорията и практиката на създаването на речници на неологизмите, регистриращи новите лексикални единици и описващи проявите на лексикална динамика в определен сравнително кратък период от време, има вече почти петдесетгодишна традиция.[1] Освен като лексикографски справочници през последните десетилетия речниците на новите думи, създадени чрез съчетаване на традиционните лексикографски методи със специфични неографски техники, все повече се налагат и като ценна база за теоретични изследвания.[2] Изхождайки от този факт, тук ще използваме материала от *Речник на новите думи и значения в българския език* (по-нататък РНДЗБЕ), *Речник на новите думи в българския език* (по-нататък РНДБЕ), както и от *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů* (по-нататък NSČ 1), *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2* (по-нататък NSČ 2), за да определим кои типове фразеологични неологизми със структура A + S, т.е. определящо прилагателно име + определяемо съ-

1 Вж. по-подробно Благоева 2014, Martincová 2016 и цитираната там литература.
2 Вж. Благоева 2008 и цитираната там литература.

ществително име,[3] са най-широко представени в съвременния български и в съвременния чешки език.

2. В разработките, посветени на иновациите в областта на фразеологията (вж. напр. Благоева 2008; Janovec 2005; Junková 2003; Krejčí 2007 и др.), най-често се посочват вътрешноезикови и външноезикови фактори, определяни като обуславящи появата и на лексикалните и семантичните неологизми. На първо място се изтъква влиянието на интернационализацията в съвременните славянски езици, и преди всичко доминиращото влияние на английския език в медийната, а и в останалите централни сфери на комуникация. Разглеждат се също така процесите в разговорната реч или в младежкия сленг, тъй като се изхожда от общоприетото виждане, че „естествена среда“ за фразеологичните единици, отличаващи се с образност и/или експресивност (емоционална оценъчност), е сферата на неофициалното общуване. От тази гледна точка се отбелязва например появата на множество нови сфери (в спорта, музиката и др.), обединяващи носителите на езика според по-тесните им, любителски, интереси.

2.1. С оглед на посочените дотук особености на възникването и употребата на фразеологичните неологизми в българските речници е избран начин на описание, при който, когато това се налага, се посочват принадлежността на съответната лексикографска единица към дадена терминологична сфера (напр. на политиката, на икономиката, на спорта) и/или стилистичната ѝ употреба, т.е., използват се квалификатори като *книж.*, *разг.* и др. В допълнение може да бъде уточнена конкретната област на комуникация, в която неологизмът е най-разпространен (чрез стиловите маркери *жарг.*, *архит.*, *муз.*, *рел.*, *спец.* и др.), да се изтъкне нежелателната му употреба (с помощта на квалификатора *нежел.*), а ако е налице, да се сигнализира и процесът на възобновяването му (чрез бележката *възобн.*).

3 М. Кузмова (Kuzmova 2006) обобщава, че трите основни типа фразеологизми със структура A + S са: 1) двусъставните номинации, чието значение може да бъде изведено въз основа на отделните значения на компонентите им, напр. *пишеща машина*; 2) двусъставните номинации с преинтерпретирано, или евентуално с непрозрачно значение (традиционно означавани като идиоми), напр. *черна овца*; 3) двусъставните номинации, в които един от членовете е в основното си (речниково, т.е. примарно или секундарно) значение, а другият е в значение, реализиращо се само в рамките на конкретния устойчив израз, напр. *кучешки студ*. Тъй като първият от посочените типове разглеждаме самостоятелно на друго място (вж. Niševa 2017), а и с оглед на отсъствието на прагматичен, т.е. на емоционален и оценъчен компонент в значението на този тип номинации, респ. на спорната им принадлежност към фразеологичния репертоар (Kuzmova 2006: 1024), по-нататък ще се съсредоточим върху новите двукомпонентни названия, отличаващи се с определена степен на устойчивост, (частична) неразложимост, които същевременно се характеризират с образност и/или експресивност// емоционална оценъчност. Вж. също така Janovec 2005: 147; Kuzmova 2006 и др.

2.2. В чешките речници се прилага по-различен подход – неологизмите (в т.ч. и фразеологичните неологизми) се съотнасят преди всичко със следните типове комуникация, т.е. със следните начини на изразяване и общуване от социална гледна точка: а) с комуникацията в рамките на цялото общество (обществената, официалната, полуофициалната, неформалната); б) с всекидневната комуникация (необществената, полуофициалната, неофициалната), която не се свързва с конкретен тип носители на езика; в) с професионалната, и с останалите типове, специализирана комуникация.[4] В този контекст, и само ако това допринася за по-пълното описание на семантиката на съответната речникова единица, в началото на статията се извеждат маркери, конкретизиращи по-широката (напр. *sport.*, *poč.*, *polit.*[5]) и/или по-тясната, т.е. специализирана (напр. *farmac.*, *kosm.*, *zahr.*[6]), сфера на комуникация, за които съответният неологизъм е типичен. В останалите случаи допълнителната информация се добавя в по-разгърнат вид, т.е. под формата на бележка в края на речниковата статия, напр. *v běžné mluvě*, *v profesním vyjadřování*, *zejména v mluvě mládeže*, *v oblasti kultury* и под.[7] За изразите, употребявани от група хора, свързани с определена социална (евентуално професионална) среда, обикновено отличаващи се с вариантност на формата и със стилистичната си маркираност, е въведена бележката *slang*.

2.3. В РНДЗБЕ, РНДБЕ и NSČ 1, NSČ 2 също така се обръща внимание на експресивността или на оценъчността на неологизмите. За целта се използват бележки като напр. б. *ирон.*, *неодобр.*, *подигр.*; ч. *expr.*, *hanl.*, *iron.*, нерядко характеризиращи именно фразеологичните неологизми, напр. б. *дебел врат*, разг., неодобр.; ч. *hamburgerová kultura*, poněkud hanl. и др.

3. Освен методите, традиционно прилагани при описанието на фразеологизмите в тълковните речници (обособяването на поддялове в края на речниковите статии, в които се експлицира значението им и се посочват примери за употребата им и др.)[8], в неографията се използват специфични техники, целящи адекватното им представяне не само като самостоятелни членове на най-новия лексикален пласт, но и като участници в сложните отношения на вариантност и конкуренция между домашните и заетите, вече съществува-

4 Вж. по-подробно NSČ 1: 15; NSČ 2: 17.

5 Неологизъм от областта на спорта, компютрите, политиката.

6 Неологизъм от областта на фармацевтиката, козметиката, градинарството.

7 *Във всекидневното общуване*, *в професионалното общуване*, *предимно в езика на младите*, *в областта на културата* и др. (Тук и по-нататък преводът е мой, Б. Н.).

8 По-подробно за методите и подходите, прилагани при описанието на новите фразеологични единици в българските и чешките речници на новите думи, както и за някои по-съществени разлики помежду им вж. Niševa 2017.

щите и нововъзникващите, еднословните и двукомпонентните лексикални единици. Един от тези специфични подходи е отделянето на новите двусъставни номинации в самостоятелни речникови статии, в които като заглавка е изведена думата, явяваща се тяхна (обща) семантична база. Според начина на образуването и семантиката им фразеологичните неологизми от РНДЗБЕ, РНДБЕ и NSČ 1, NSČ 2, представени по този начин, биха могли да бъдат отнесени към следните групи, характерни за съвременната българска и чешка лексикална динамика.

3.1. Семантична база на новите двукомпонентни названия често са качествени прилагателни имена, употребени в различно от основното си речниково (т.е. в преносно/преосмислено) значение. При част от тях носител на образната и/или експресивната семантика е само първият им (адективен) компонент, а вторият им (субстативен) компонент е в основното си (примарно или секундарно) речниково значение, напр. б. *лош кредит*, *дълго кафе*; ч. *chytrá droga*, *přímé bankovnictví*.

3.1.1. Двукомпонентни номинации като посочените най-често възникват в специализираните сфери на комуникация, а поради краткостта и образността си имат потенциал постепенно да получат по-широко разпространение, превръщайки се в модел за образуване на изрази с нетерминологична семантика.[9] Такъв е например случаят с калкираните термини[10] от областта на банковото дело и финансите, означаващи паричните средства според начина на инвестирането (управлението) им: б. *горещи пари*, *тесни пари*; ч. *krátké peníze*, *měkké peníze*, в българския паралелно функциониращи с разговорни изрази като *свежи пари* ‚финансиране, което се извършва чрез пари в брой' (вж. РНДБЕ: 370), а в чешкия понякога развиващи и нови нетерминологични значения, срв. значенията на израза *dlouhé peníze* 1. ‚пари, вложени в банката за по-дълъг период от време' и 2. ‚много пари, големи пари; висока, прекалено завишена цена', посочени в NSČ 1: 70.

3.1.2. По-малко са единиците, при които образността е постигната чрез преосмисляне на целия израз, напр. б. *бели якички* ‚чиновници, служители, обикновено в банки, финансови и др. институции и ведомства'; ч. *zelená únava* ‚нежелание за подкрепа на екологичните инициативи, предизвикано от начина, по който те се пропагандират в обществото' и др.[11]

3.2. Българските и чешките речници на новите думи показват, че днес при образуването на двусъставни названия активно участват и относителни прилагателни имена.

3.2.1. Както и при неологизмите с качествени прилагателни, в най-новия лексикален пласт се обособява немалка група от терминологични изрази с образна (метафорична или метонимична) семантика, напр. б. *стартова заплата*, *шумово замърсяване*, *щафетна стачка*; ч. *akustický smog*, *bariérový test*, *cenová spirála* и др., при които субстантивният им (определяем) член е употребен в примарното или секундарното си речниково значение.

3.2.2. В групата от фразеологични неологизми с преинтерпретирано (евентуално с непрозрачно) значение, към която можем да отнесем изрази като б. *данъчна секира* ‚прекалено високи, обикновено непосилни данъци, с които се облага някаква дейност и под.', *звездна болест* ‚отклонение от нормалното самоусещане при човек с голяма популярност, обикновено изразяващо се в надменно, презрително отношение към околните'; ч. *jízdní řád* ‚програма, разпределение (на задачи), правила', *rodinné zlato* ‚националните културни паметници на Чехия' и др., попадат предимно единици, чиито определящ и определяем член са домашни или одомашнени лексеми.

3.2.2.1. Само в чешкия възникват също така названия на лица от женски пол с непрозрачна семантика като *internetová vdova* ‚жена, чийто мъж прекалено често работи с Интернет у дома и по тази причина я пренебрегва', *viagrová vdova*[12] ‚жена, чийто мъж изпробва ефекта от хапчето „Виагра" с други жени' и др.[13]

3.3. Разглежданата неографска техника допринася за „документирането" и на друг, типичен за съвременната лексикална динамика процес – засилената активност на относителните и на качествените прилагателни имена при образуването на редове от фразеологизми с общ първи член. Докато обаче при двусъставните номинациии с относително прилагателно име като: б. *политическа метла*, *политически труп*, *политически чадър*; *финансов колапс*, *финансова инжекция*, *финансова пирамида*; ч. *humanitární gesto*, *humanitární*

9 Различното място, което подобен тип комплексни номинации заемат по отношение на терминологичната, респ. нетерминологичната сфера на комуникация може да бъде илюстрирано с възможността/невъзможността първите им адективни членове да бъдат степенувани – срв. *Когато пием по-голямо количество кафе, т.е. по-дълго кафе, в крайна сметка приемаме значително по-голямо количество кофеин* (http://kulinaria.bg/articles/gorchivo-no-sas-zahar, 9.4.2013), но не и **по-лош кредит* или **přímější bankovnictví*.

10 Срв. напр. б. *дълги пари*, ч. *dlouhé peníze* и а. *long money*.

11 Посочените примери свидетелстват за значителната активност на качествените прилагателни, назоваващи цветове при образуването на фразеологични неологизми. Вж. също така примерите в 3.3.

12 Към тази група спада и двусъставната номинация *zelená vdova*, чийто първи член е качествено прилагателно име, употребено в преносно значение.

13 С разглежданите изрази кореспондират семантично и названията на лица от мъжки пол като *seriálový vdovec*, *seriálový sirotek* ‚съпруг/дете, чиято съпруга/майка го пренебрегва поради прекомерното гледане на сериали'.

most; *politická scéna*, *politický folklor*, *politický turizmus*, образността и/или експресивността произтича от преносната употреба на вторите им (определяеми) членове, при серийно образуваните фразеологични неологизми с качествено прилагателно често е налице или преносна употреба на първия (определящия) им член: б. *дървена ваканция*, *дървена мафия*; *синьо гориво*, *синьо училище*, *синьо хапче*; ч. *tichá aukce*, *tichá procedura*; *zlatý gól*, *zlatý standard* и др., или преосмисляне на целия израз: б. *гореща връзка*, *гореща точка*; *черна каса*, *черна серия*; ч. *bílé maso*, *bílý kůň*; *horké křeslo*, *horká linka* и др.[14]

3.3.1. Паралелно се проявява тенденцията към образуването на редове от фразеологични неологизми за назоваване на лица с общ втори (определяем) компонент, придаващ оценъчност на целия израз, срв. напр. б. *пират*: *компютърен п.*, *интернет п.*, *софтуерен п.*; ч. *pirát*: *doménový p.*, *hudební p.*, *průmyslový p.* и др.

3.4. Характерни за най-новия лексикален пласт са също така двукомпонентните номинации с образна (метафорична) семантика, в чийто състав влизат адективизирани причастия, напр. б. *висящо дело* ‚съдебно дело, на което е даден ход пред съответната съдебна инстанция, но тя все още не се е произнесла по него‘, *летящ старт* ‚започване на дейност или работа с първоначална преднина, даваща преимущество и осигуряваща бърз напредък‘; ч. *hlídací pes* ‚някой или нещо, които следят за легалното, етичното, правилното функциониране на нещо‘, *mlčící většina* ‚хората, които обикновено не се произнасят по важните политически и обществени въпроси, и които обикновено имат превес в обществото‘ и др.

3.5. Известна активност е налице и при оформянето на двусъставни номинации с непрозрачна семантика и позитивна или негативна оценъчност, в чиято структура участват прилагателни от основи на географски названия, напр. б. *шенгенска бариера* (*стена*, *завеса*) ‚визови ограничения, въведени от държавите от т.нар. Шенгенска група‘; ч. *asijský tygr* ‚държавите от югоизточна Азия, налагащи се заради бързите темпове на икономическото си развитие като водещи страни в производството на стоки и в износа‘ и др.

4. Въз основа на материал от речниците на новите думи определихме кои типове нови двусъставни номинации със структура A + S, характеризиращи се с образност и/или експресивност//емоционална оценъчност, се образуват най-активно в българския и чешкия език днес. Показахме също така, че прилагането на специфични неографски методи и подходи допринася за задълбоченото описание на иновационните процеси и тенденции в съвременната езикова ситуация в монолингвален, но и в съпоставителен план.

14 Между номинациите от първия подтип понякога се установяват и отношения на антонимия, напр. б. *бял (визов) списък – черен (визов) списък*; ч. *tvrdá droga – měkká droga*.

В проведеното изследване анализирахме членовете на отделните групи фразеологични неологизми както с оглед на лексикографската теория, така и от позициите на лексикологията, и в частност на фразеологията. Предложеният комплексен подход би могъл да е от полза при разработването на по-детайлна класификация на новите фразеологични единици за нуждите на едноезичните и на двуезичните речници на новите думи.

Литература:

Благоева 2008: Благоева, Д. Нови фразеологични калки в българския език. В: *Изследвания по фразеология, лексикология и лексикография. В памет на проф. дфн Кети Анкова-Ничева* (ред. С. Калдиева-Захариева – Л. Крумова-Цветкова). София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 149–153.

Благоева 2014: Благоева, Д. Неологизмите и тяхното лексикографско представяне (българският опит в контекста на славянската неография). В: *Štefan Peciar a moderná lexikografia. Zborník k 100. výročiu od narodenia Štefana Peciara* (eds. S. Ondrejovič a kol.). Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 387–403.

РНДБЕ: Пернишка, Е. и кол. *Речник на новите думи в българския език (от края на XX и първото десетилетие на XXI в.).* София: Наука и изкуство 2010.

РНДЗБЕ: Пернишка, Е. и кол. *Речник на новите думи и значения в българския език*. София: Наука и изкуство 2001.

Janovec 2005: Janovec, L. Nevětné frazémy v nové slovní zásobě. In: *Neologizmy v dnešní češtině.* Praha: Academia, 147–158.

Junková 2003: Junková, B. Aktualizace frazémů v současné české publicistice. In: *Frazeologické štúdie III* (eds. J. Mlacek – P. Ďurčo). Bratislava: STIMUL, 90–98.

Krejčí 2007: Krejčí, P. Srovnávací pohled na současnou bulharskou a českou publicistickou frazeologii (několik poznámek k osmi novým frazeologickým jednotkám). – *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, roč. LVI, řada jazykovědná (A 55)*, 169–177.

Kuzmova 2006: Kuzmova, M. Neslovesné frazeologické jednotky typu A–S v bulharštině. In: *Studia balcanica Bohemo-Slovaca. VI. Svazek 2., Sekce literárněvědná a kulturologická. Sekce jazykovědná: příspěvky přednesené na VI. mezinárodním balkanistickém sympoziu v Brně ve dnech 25.–27. dubna 2005* (eds. P. Boček a kol.). Brno: Matice moravská, 1023–1031.

Martincová 2016: Martincová, O. Neografie. In: *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online] [cit. 2017-09-12]. <https://www.czechency.org/slovnik/NEOGRAFIE>

Niševa 2017: Niševa, B. Víceslovná pojmenování v bulharských a českých slovnících neologizmů. In: *Moderní slovanská lexikografie* (eds. B. Niševa a kol.). Praha: Slovanský ústav AV ČR, v. v. i., 235–250.

NSČ 1: Martincová, O. a kol. *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů*. Praha: Academia 1998.

NSČ 2: Martincová, O. a kol. *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2*. Praha: Academia 2004.

Katolicyzm i prawosławie we współczesnej leksykografii polskiej i rosyjskiej

Dorota Pazio-Wlazłowska

Instytut Slawistyki PAN, Polska
d.pazio@ispan.waw.pl

Catholicism and Orthodoxy in Contemporary Polish and Russian Lexicography
The paper analyses the manner of presentation of the religious lexis, relating to Orthodoxy and Catholicism, in modern explanatory dictionaries: two Russian dictionaries (*Большой толковый словарь русского языка*, ed. С.А. Кузнецов; *Толковый словарь русского языка с включением сведений о происхождении слов*, ed. Н.Ю. Шведова) and two Polish dictionaries (B. Dunaj, *Współczesny słownik języka polskiego*; *Inny słownik języka polskiego PWN*, ed. M. Bańko). The analysed issues are, inter alia, the structure of an entry with particular regard to labels and explanatory notes adopted in it (with an emphasis on synonymous sequences occurring in Russian dictionaries), the mechanism of reference marks redirecting to Orthodoxy and Catholicism (labels, content of definitions, exemplifications), conciseness of definitions vs. presentation of units in a natural context, as well as pragmatic information placed in definitions.
Keywords: explanatory dictionaries, Russian language, Polish language, religious lexis, Orthodoxy, Catholicism

W 1987 roku Anna Wierzbicka w liście do redakcji *Tygodnika Powszechnego* pisała: „Wielkie słowniki narodowe to nie tylko dzieła naukowe i dzieła użyteczności społecznej – to także symbole narodowe i zwierciadła, w których naród może się przejrzeć – odnajdując tam, jeśli są wierne, „swych myśli przędzę i swych uczuć kwiaty" (Wierzbicka 1987: 6). Zasadna w perspektywie tego spostrzeżenia wydaje się refleksja nad tym, w jaki sposób w jednojęzycznych słownikach objaśniających prezentowana jest leksyka konfesyjna, bezspornie odgrywająca istotną rolę w procesie kształtowania tożsamości narodowej i współdefiniująca kanon wartości moralnych. Problem ten wydaje się szczególnie aktualny w kontekście zauważalnego zwrotu ku duchowości, jaki miał miejsce w Rosji na początku lat 90. Odwołując się do zmian statusu religii po upadku Związku Radzieckiego, nie można jednak ulec pokusie nęcących uproszczeń o wszechwładnie dominującym w okresie radzieckim ateizmie, jak również o radykalnym i powszechnym zwrocie ku religii w latach 90. (por. Фурман и колл. 2007: 7). Mając w pamięci te uwarunkowania, należy podkreślić, że status leksyki konfesyjnej w rosyjskich opracowaniach leksykograficznych schyłku XX i początków XXI wieku, które są przedmiotem naszego zainteresowania w niniejszym tekście, uległ istotnej zmianie w porównaniu z wydawnictwami wcześniejszymi. Podjęto próby przywrócenia leksyce religijnej należnego jej, god-